

Toelichting Vervolgaanpak natuurontwikkeling het Hol

projectbeschrijving

In 2018 is gestart met het project Natuurontwikkeling het Hol. Dit gebied valt binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), is onderdeel van N2000 gebied Oostelijke Vechtplassen, KRW-waterlichamen en onderdeel van het gebiedsakkkoord Oostelijke Vechtplassen (OVP). Het gaat om een gebied van circa 230 ha NNN, waarvan 170 ha natuur al gerealiseerd is. Dat is in eigendom en beheer bij Natuurmonumenten. Circa 60 ha is begrensd als NNN maar nog niet in eigendom en/of ingericht en/of beheerd als natuur. De opdracht was om te komen tot een gedragen inrichtingsplan inclusief financiering, een aanpassing van het bestemmingsplan en de uitvoering van de plannen.

De doelstelling van het inrichtingsplan is om de karakteristieke laagveennatuur in het Hol te behouden en te ontwikkelen. Daarvoor is het nodig om het watersysteem aan te passen en een mesotroof (matig voedselrijk) gebied met kalkrijk water te ontwikkelen. De grond op de (voormalige) landbouwpercelen is voedselrijk evenals de bagger in de watergangen. Ook het water dat door het gebied stroomt is te voedselrijk. Met plaggen, baggeren en het herinrichten van het watersysteem is het de bedoeling dat de voedselrijkdom van het water omlaag gaat, het kalkrijke kwelwater beter wordt benut zodat het proces van verlanding op gang kan komen en kalkminnende plantensoorten worden behouden en/of ontwikkeld. Daarnaast wordt circa 60 ha nieuwe natuur ontwikkeld.

Waar staan we nu?

Op 30 juni 2021 heeft de stuurgroep OVP een concept inrichtings- en beheerplan vastgesteld. Daarna zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd naar het watersysteem en is de baggerstrategie verder uitgewerkt. Er is gezocht naar aanvullende financiering, de stand van zaken van de grondverwerving is in beeld gebracht en er is gezocht naar mogelijkheden voor het realiseren van een toegangsweg voor de inrichting en het beheer van het gebied.

Conclusies:

Uitbreiding grondwatergebonden (kalkrijke) habitattypen is niet mogelijk, wel inzetten op behoud
Vanuit de uitgevoerde onderzoeken is geconcludeerd dat het niet haalbaar is om de uitbreidingsdoelstellingen ten aanzien van de grondwatergebonden habitattypen te behalen. Het gaat daarbij om H6410 Blauwgraslanden, H7140A Trilvenen; H7210 Galigaanmoerassen en mogelijk ook om H7140B Veenmosrietlanden. Vanuit het verleden en de aanwezige hoge natuurwaarden werd Het Hol gezien als dé plek waar deze doelen gerealiseerd kunnen worden.

Het uitgevoerde onderzoek voor Het Hol heeft laten zien dat dit niet mogelijk en niet realistisch is in dit gebied. Dit heeft te maken met de sterk afgenomen invloed van grondwater door veranderingen in de regionale waterhuishouding (drinkwaterwinning, verharding en bebouwing, toegenomen areaal (naald)bossen, de diepe polder Horstermeer, interactie tussen verschillende peilgebieden en het strakke peilbeheer vanwege een mix van diverse functies) en het veranderde landgebruik in de directe omgeving (bebouwd gebied Kerkelanden) alsmede door veranderingen in de grondwaterkwaliteit (o.a. verhoogde voedselrijkdom en toxische druk).

Het is niet realistisch te verwachten dat deze regionale veranderingen op korte termijn zodanig kunnen worden aangepast dat de juiste condities in Het Hol terugkeren. De verwachting is dat wel kan worden ingezet op behoud van deze typen aangezien er in Het Hol nog beperkt lokaal grondwaterinvloed aanwezig is en via inrichting het watersysteem voedselarmer kan worden. Deze aanpassing in de scope wordt teruggelagd aan de N2000 beleidsadviseur bij de provincie Noord-

Holland. Er zal in het kader van het N2000- beheerplan moeten worden bepaald waar en hoe deze doelstelling voor uitbreiding van de grondwatergebonden (kalkrijke) habitattypen dan wel te beleggen is binnen het natuurgebied de Oostelijke Vechtplassen.

Geen defosfateringsinstallatie in Het Hol

In het plan van juni 2021 bestond het project uit 3 onderdelen: natuurinrichting, baggeren en aanvoer van kalk (Ca-)rijkgrondwater. Na verder onderzoek t.a.v. het watersysteem heeft de projectgroep besloten dat het niet wenselijk is om extra water in te laten uit het Intratuingsgebied en/of het Hilversums Kanaal voor de doorspoeling met water rijk aan bufferende stoffen en daarmee het verhogen van het Ca-gehalte in Het Hol. Vanwege te grote risico's die het met zich meebrengt voor de nutriëntenbelasting, ook na (gedeeltelijke) zuivering met een defosfateringsinstallatie (DFI). Derhalve is een DFI niet meer zinvol.

Aanpassing watersysteem

In het Hol is de fosfaatbelasting groter dan de draagkracht van het systeem. Als de fosfaatbelasting te hoog is, wordt het water troebel door algenbloei of kan er een probleem met kroos ontstaan. Daardoor gaan vegetatie, macrofauna en visstand ook achteruit en is het risico op dominantie van exoten groot. De belangrijkste bronnen van fosfaat zijn afspoeling vanuit percelen, inlaat of doorvoer van water en nalevering vanuit een voedselrijke waterbodem. Een deel van de wateren heeft ook een beperkt lichtklimaat, bijvoorbeeld door opwerveling van slib. Tenslotte is een belangrijke hydrologische randvoorwaarde voor het ontstaan van mesotrofe verlanding (Natura 2000) dat er voldoende voedselarm en kalkrijk kwelwater aanwezig is in het watersysteem.

Er zijn maatregelen nodig om deze randvoorwaarden voor een goede ecologische waterkwaliteit te realiseren. Naast het baggeren ligt het accent van de maatregelen in het Hol op het beperken van de fosfaatbelasting door het scheiden en omleiden van waterstromen. Verder zijn de maatregelen gericht op het optimaal benutten van de nog aanwezige kwel, het sturen van waterstromen: "het goede water op de goede plek". Dat alles gebeurt door de aanleg van dammen en waar mogelijk het optimaliseren van het waterpeil. Het waterschap AGV draagt hier conform het Waterbeheersingsprogramma 2022-2026 en het Uitvoeringsprogramma OVP een bedrag van €250.000,- aan bij.

Baggeren

Om de N2000- en KRW-doelen in het gebied te halen moet er grootschalig gebaggerd worden. Er wordt nog gezocht naar een geschikte locatie voor een baggerdepot.

In overleg met de programmamanager OVP is besloten om geen link te leggen met een mogelijke uitvoering van fase 3 van het project Baggeren (Vuntus en Stille Plas). De stuurgroep OVP heeft op 6 oktober 2022 besloten, mede in het licht van gestegen en extra kosten voor Baggeren fase 1 in de Oostelijke Vechtplassen en mogelijke onverwachte kosten, dat fase 3 vooralsnog een Verkenning blijft en hiervoor nu geen financiële middelen beschikbaar zijn. Wachten op een eventuele uitvoering van fase 3 in de toekomst is ongewis en zou een onbekende vertraging betekenen voor de realisatie van het project het Hol. Dat is ongewenst omdat een groot deel van de nu beschikbare financiering (circa 50%) uit het Programma Natuur dan zou vervallen en ook de realisatie van NNN vóór 2027 in gevaar brengt. Het Programma natuur stelt als voorwaarde dat uiterlijk in 2023 de financiële verplichting wordt aangegaan en de laatste rekeningen in juni 2025 zijn betaald.

Natuurinrichting

De basis voor de natuurinrichting is het eerder vastgestelde ontwerp inrichtingsplan. Met de voornoemde keuzes zal dat plan aangepast en uitgewerkt worden tot een definitief ontwerp. De natuurinrichting zal vooral bestaan uit het afplaggen van de voormalige landbouwgronden, het verwijderen van bomen, het dempen/graven van petgaten en de aanleg van beheerpaden.

Recreatief medegebruik

In de stuurgroep van 30 juni 2021 is gevraagd om te onderzoeken of een wandelpad kan worden toegevoegd aan het plan met aansluiting op het regionale wandelnetwerk. In de regiegroep van 10 maart 2022 is door de afgevaardigde van het Watersportverbond gevraagd om te kijken of er een koppeling mogelijk is met maatregelen om meer en betere kano-routes in het gebied aan te leggen. De projectgroep heeft beide wensen onderzocht en concludeert dat de inrichting van het voor de natuurontwikkeling benodigde watersysteem in het Hol met verschillende dammetjes en duikers, zich niet leent voor een kanoroute. En daarbij komt dat betreding van kwetsbare natuur als trilvenen en blauwgraslanden in elk geval voorkomen moet worden.

In de recreatievisie van Natuurmonumenten is het Hol aangewezen als rustgebied. Een wandelpad aan de rand van het gebied in combinatie met een uitkijk en/of informatiepunt zal in fase 2 verder worden onderzocht. Hierbij moet rekening worden gehouden of er door een recreatieve route geen versturende werking voor de natuur ontstaat. Ook zal het aspect van handhaving rondom dit wandelpad gewaarborgd moeten zijn. Dit om te voorkomen dat bezoekers kwetsbare natuur betreden of verstoren.

Toegangsweg

Voor de uitvoering van de werkzaamheden, maar ook voor het toekomstige beheer en onderhoud is het belangrijk dat er een goede toegangsweg komt. Uitermate belangrijk voor de afvoer van maaisel, hakhout en boom- en struikopslag. De draagkracht en inrichting van het gebied zorgen voor veel beperkingen. Maar ook de breedte en belastbaarheid van een aantal wegen rondom het gebied. Er is door de provincie Noord-Holland nader onderzoek gedaan naar een ontsluiting via de N201. Daarmee zijn hoge kosten gemoeid. Er zijn 4 mogelijke varianten onderzocht, waarvan de kosten variëren tussen de € 284.000,- en €1.332.000,- excl. BTW. De eerstvolgende stap is duidelijkheid krijgen over de hoeveelheid gebruik en de beste plek van de toegang tijdens de beheerfase en vervolgens overeenstemming te bereiken over de beste locatie in relatie tot de kosten. Die oplossing moet worden afgestemd met de betrokken eigenaar en wegbeheerder.

Stand van zaken grondverwerving:

Er is op dit moment is 35 hectare (van de benodigde 60 ha) grond beschikbaar voor het realiseren van nieuwe NNN. Het betreft 19 hectare landbouwgrond die is gekocht door de Provincie Noord-Holland. Daarnaast is 16 hectare landbouwgrond waarvan Natuurmonumenten eigenaar is, ontpacht. Voor de percelen langs de randen van het Hol en een perceel dat het gebied doorsnijdt zal er o.b.v. de actuele situatie een check moet worden gedaan op de kwelpotenties en de ambities uit het Natuurbeheerplan. Daarbij moet ook duidelijk worden welke ambities via particulier natuurbeheer zijn te realiseren en waarvoor verwerving noodzakelijk is. Die duidelijkheid is nodig voordat afspraken met de betrokken eigenaren kunnen worden gemaakt.

Kostenraming en financiering:

Het budget dat voor dit project in het uitvoeringsprogramma OVP beschikbaar is gesteld is:
Provincie Noord-Holland (voor realisatie nieuwe NNN) € 900.000,-
Waterschap AGV (voor herstellen invloed kwelwater) € 250.000,-

De eerste raming van het concept-inrichtingsplan sloot op circa € 16 miljoen. Er is gekeken naar mogelijkheden om te bezuinigen, extra financieringsbronnen en de raming van de baggerstrategie is geactualiseerd. Dit heeft geleid tot een aangepaste begroting en dekkingsbronnen, zie onderstaande tabel.

Fase 1, baggeren en aanpassen watersysteem

Kostenraming	€	6.900.000
Dekking		
Provincie Noord-Holland, Reserve Groen	€	900.000
Waterschap AGV	€	250.000
Provincie Noord-Holland, subsidie Programma Natuur	€	3.500.000
Provincie Noord-Holland, subsidie natuurherstelmaatregelen	€	1.633.500
Provincie Noord-Holland, Reserve Groen	€	616.500
totaal fase 1	€	6.900.000

Fase 2, inrichting NNN en natuurherstelmaatregelen

Kostenraming	€	3.800.000
Dekking		
Provincie Noord-Holland, Reserve Groen	€	1.768.554
Provincie Noord-Holland, aan te vragen	€	2.031.446
totaal fase 2	€	3.800.000

De groen gemarkeerde bedragen waren eerder beschikbaar gesteld in het uitvoeringsprogramma OVP. Het grootste deel van de financiering is nu dus geregeld. Voor het nog aan te vragen deel van fase 2 gaat de provincie kijken of een bijdrage uit een nieuwe tranche Programma Natuur mogelijk is of dat dit deel beschikbaar kan komen via het Nationaal Programma Landelijk Gebied c.q. Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Gezien het beschikbare bedrag kan de voorbereiding van de realisatie in elk geval verder opgepakt en gestart worden.

Verder is het belangrijk om op te merken dat de subsidie uit het Programma Natuur een looptijd heeft tot medio 2025. Het is dus zaak om zo snel mogelijk te starten met de uitvoering van fase 1.

In de kostenraming is nog geen rekening gehouden met de aanleg van een toegangsweg voor het beheer van het gebied. De kosten variëren tussen de € 284.000,- en €1.332.000,- excl. BTW. De keuze, het ontwerp en het regelen van de financiële dekking van de toegangsweg zijn onderdeel van fase 2.

In het eerder vastgestelde concept inrichtingsplan 't Hol staan ook maatregelen waarvan de projectgroep heeft geconcludeerd dat noodzaak en het verwachte resultaat onzeker is. Deze maatregelen zijn geschrapt of als optioneel aangemerkt.

Geschrapte maatregel

- Bezanden westelijke plassen € 2.600.000

Optionele toekomstige maatregelen

- Enten kranswierrijk zand € 1.400.000
- Enten krabbenscheer € 350.000
- Enten overige waterplanten € 300.000
- (Totaalbedrag enten € 2.050.000
- Exotenbeheer drie jaar € 1.100.000

Of de optionele maatregelen nodig zijn kan later worden bepaald. Het belangrijkste is om nu met fase 1 te starten (het baggeren, de aanpassing van het watersysteem) en daarna fase 2 de natuurherstelmaatregelen uit te voeren. Met behulp van monitoring kan het effect van de uitgevoerde maatregelen op de waterkwaliteit en de natuur worden bepaald. Mogelijk herstelt het ecologische systeem in het Hol zich in de komende jaren met de voorgestelde maatregelen voldoende. Daarom wordt voor de optionele maatregelen geen budget gezocht.

Werkverdeling Natuurmonumenten en Provincie

In de stuurgroep van juni 2021 is aangegeven dat het baggeren door Natuurmonumenten wordt uitgevoerd. Het speelt zich namelijk grotendeels af op hun gronden en Natuurmonumenten heeft hiermee ervaring in andere gebieden (o.a. de Vuntus). Logischerwijs worden aan dit werk de maatregelen toegevoegd die nodig zijn om het watersysteem op orde te brengen. De provincie zal de natuurinrichting voor haar rekening nemen. De realisatie van nieuwe NNN is namelijk op gronden die op dit moment in eigendom zijn/verworven worden door de provincie Noord-Holland en waarvan nu niet helder is wie de toekomstig eigenaar/ beheerder wordt. Vanwege de samenhang in de werkzaamheden worden de natuurherstelmaatregelen op gronden van Natuurmonumenten hierbij meegenomen.

Hoe verder?

Fase 1

Logischerwijs wordt gestart met de baggerwerkzaamheden en het op orde brengen van het watersysteem. Natuurmonumenten voert deze werkzaamheden uit. Om de beschikbare budgetten uit het Programma Natuur niet te verliezen is besloten om daar z.s.m. mee te starten. Een van de subsidievoorwaarden is namelijk dat het project in 2023 bestuurlijk verplicht moet worden en het project uiterlijk in 2025 wordt gerealiseerd.

Om de financiering voor fase 1 rond te krijgen heeft de provincie besloten om een deel van de voor natuurrealisatie beschikbare gelden beschikbaar te stellen voor het baggeren. Dit draagt immers bij aan de kwaliteitsverbetering van de bestaande natuur en ook aan een goede uitgangssituatie voor de nieuwe natuur.

Er zijn verschillende financieringsbronnen. Een groot deel van het budget wordt beschikbaar gesteld via drie subsidies. Voor de bijdrage van het waterschap AGV moeten nog afspraken worden gemaakt hoe dit geld aan het project Het Hol beschikbaar wordt gesteld. De afspraken over prestaties, financiering, verantwoording en rolverdeling worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst tussen provincie Noord-Holland, waterschap AGV en Natuurmonumenten. In de samenwerkingsovereenkomst zullen ook de afspraken over het beheer van het gebied en van de (waterhuishoudkundige) kunstwerken worden vastgelegd.

Fase 2

Fase 2 is de inrichting van het natuurdeel. Het gaat dan om de realisatie van nieuwe NNN en herstelmaatregelen voor de bestaande natuur. Dit onderdeel wordt getrokken door de provincie en vanaf nu verder voorbereid. De financiering is nog niet geheel rond, maar voldoende om het vervolg op te kunnen pakken. De uitvoering is voorzien in 2025/2026, dus er is voldoende tijd om de dekking rond te krijgen. Voor het nog aan te vragen deel van de financiering van fase 2 gaat de provincie kijken of een bijdrage uit een nieuwe tranche Programma Natuur mogelijk is of dat dit deel beschikbaar kan komen via het Nationaal Programma Landelijk Gebied c.q. Provinciaal Programma Landelijk Gebied.

Fase 2 zal bestaan uit de nadere uitwerking van het concept inrichtingsplan, met alle besluiten die eerder genoemd zijn. Een belangrijk onderdeel in deze fase is het nadere onderzoek naar de ambities

van de randpercelen, alsook het ene nog niet verworven perceel dat het gebied doorsnijdt. Dit zal worden opgepakt door ecologen van de provincie Noord-Holland in afstemming met de betrokken grondeigenaren.

Na een besluit over de ambities kunnen ook afspraken gemaakt gaan worden met de grondeigenaren over zelfrealisatie of verwerving. Het definitieve inrichtingsplan en de duidelijkheid over de ambities zijn ook nodig om een aanpassing van het bestemming te kunnen doen. Hierover zal nog afstemming met de gemeente moeten plaatsvinden. Ook het nader onderzoek naar locatie en financiering van de toegangsweg zijn onderdeel van dit project.

Communicatie met de omgeving

In de afgelopen periode hebben we over het project gecommuniceerd via de bewonersavonden van het Gebiedsakkoord OVP. Er is een communicatieplan opgesteld maar de pro-actieve communicatie over het project is on hold gezet in afwachting van de uitkomsten van de nadere onderzoeken en de financiering. Nu de principekeuzes gemaakt zijn kan het informeren van de omgeving en het betrekken van de grondeigenaren/ direct omwonenden actief opgepakt worden.

Planning

Opstellen en ondertekenen SOK tussen Provincie-Natuurmonumenten-waterschap AGV:Q2 2023

Start uitvoering baggeren: Q4 2023

Start uitvoering NNN en natuurherstel: 2025/2026